

PERUSOPETUKSESTA JATKO-OPINTOIHIN

PIRKANMAAN
AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN
KÄSIKIRJA

SISÄLLYSLUETTELO

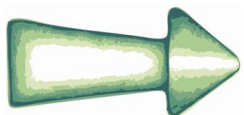
<u>Esipuhe</u>	3
<u>Polku perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen</u>	4
<u>Ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen perusteet</u>	8
<u>Opiskelusuunnitelman ja erityisen tuen kirjaaminen</u>	10
HOPS	10
HOJKS	10
<u>Erityisopetus toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa</u>	11
Erityisopetus yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa	11
Erityisopetus ammatillisissa erityisoppilaitoksissa	11
<u>Opiskelu ammatillisessa koulutuksessa</u>	12
Ammatillinen perustutkinto	12
Valmentava koulutus	13
<u>Erityisopetuksen toteutus ammatillisissa oppilaitoksissa</u>	14
<u>Toimijoita toisella asteella</u>	16
<u>Toisen asteen ammatillisen koulutuksen tarjontaa Pirkanmaalla</u>	17
<u>Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus</u>	18

TAUSTAA

Tämän oppaan tarkoituksena on kuvata polkua perusopetuksesta jatko-opintoihin sekä sitä, kuinka erityistä tukea järjestetään toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Opas on tarkoitettu yläkoululaisille ja heidän huoltajilleen sekä perusopetuksen ja toisen asteen opettajille, opiskelijoille ja ohjaaville tahoille.

Opas on laadittu yhteistyössä Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen ja Pirkanmaan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien kanssa. Opas löytyy sähköisessä muodossa osoitteesta:

www.ammattipolku.fi/opaat-esitteet-ja-koonnit.

Pirkanmaan ammatillisen
ERITYISOPETUKSEN
KOORDINAATIOKESKUS

POLKU PERUSOPETUKSESTA AMMATILLISEEN KOULUTUKSEEN

ENNEN TOISELLE ASTEELLE SIIRTYMISTÄ	OPINTOJEN ALKUVAIHEESSA	OPINTOJEN AIKANA
<ul style="list-style-type: none"> • Ammatinvalinnan ohjaus • Jatko-opintopäivät • Tutustumiset toisen asteen oppilaitoksissa • Opiskelijaksi ottamisen edellytykset (SORA-lainsäädäntö) • Koulutukseen hakeminen • Tiedonkeruu perusopetuksen päättöluokalla	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedonsiirto vastaanottavaan oppilaitokseen • Päätökset opetuksen antamisesta erityisopetuksena • Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman eli HOJKSin tekeminen • Tuen tarpeesta tiedottaminen.	<ul style="list-style-type: none"> • Päätös erityisopetuksen antamisesta ja HOJKSin laatimisesta • Opiskelijan tarvitsema tuki oppilaitoksessa sekä työssäoppimisjaksoilla • HOJKSin toteutumisen seuranta ja päivittäminen tarvittaessa • HOJKSin purkaminen tarvittaessa • Mahdollinen arvioinnin mukauttaminen

Kodin ja koulun välinen yhteistyö

AmmatINVALINNAN OHJAUS. Oppilas saa tukea ja neuvoja ammatinvalintaansa perusopetuksen opinto-ohjaajalta. Ammatinvalinnanohjausta voi saada myös [TE-toimiston](#) kautta.

Jatko-opintopäivä. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden jatko-opintopäivät järjestetään marraskuussa. Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus (PAEK) tiedottaa asiasta syksyisin. Kutsut lähetetään oppilaille peruskoulujen opinto-ohjaajien/opettajien kautta. Opinto-ohjaajat/opettajat lähettävät kutsut myös oppilaiden huoltajille. Jatko-opintopäivän jälkeen järjestetään huoltajien infoilta samaan teemaan liittyen.

Tutustumisjaksot toisen asteen oppilaitoksissa. Valmentavaan koulutukseen (VALMA / TELMA) tai ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutumassa olevan, opinnoissaan erityistä tukea tarvitsevan, kannattaa ilmoittautua tutustumisjaksolle. Tutustumispäivistä ja -jaksoista saa lisätietoa muun muassa opinto-ohjaajilta ja toisen asteen oppilaitoksista. Tutustumisjakso auttaa löytämään itselle sopivan ammatillisen koulutuksen.

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset (SORA-lainsäädäntö). SORA-lainsäädännöllä tarkoitetaan opiskelijan soveltumattomuuteen liittyviä ratkaisuja. Opiskelija voi olla soveltumaton koulutukseen esimerkiksi terveydentilan, toimintakyvyn, turvallisuuden vaarantamisen tai rikosmerkinnän perusteella. SORA-lain tarkoituksena on parantaa turvallisuutta oppilaitoksissa sekä opintojen jälkeen työelämässä.

Koulutukseen hakeminen. Erityistä tukea tarvitseva oppilas voi hakea toisen asteen koulutukseen [yhteishaussa, erityisopetuksen haussa tai perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haussa](#). Harkintaan perustuva valinta on osa yhteishakua. [Harkintaan perustuvalla valinnalla](#) tarkoitetaan sitä, että hakija voidaan erityisyydestä valita opiskelijaksi ammatilliseen koulutukseen, vaikka hänen pisteensä eivät riittäisi sisäänpääsyyn normaalihaussa. Joihinkin koulutuksiin haetaan erillishaun kautta. Katso harkinnanvaraisen haun ja erillishaun ohjeet oppilaitosten omilta nettisivuilta.

Tiedonkeruu perusopetuksen päättöluokalla. Tarvittaessa päättöluokan aikana täytetään tiedonsiirtolomake (www.ammattipolku.fi/lomakkeet).Tiedonsiirtolomake täytetään yhteistyössä opinto-ohjaajan/erityisluokanopettajan/erityisopettajan/luokanohjaajan, huoltajien sekä oppilaan kanssa. Lomakkeen tarkoituksena on toisen asteen opintojen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen siirtäminen perusopetuksesta toisen asteen oppilaitokseen.

Tiedonsiirto vastaanottavaan oppilaitokseen. Selvitä oman koulusi käytännöt tiedonsiirtoon liittyen. Perusopetuksella on velvollisuus siirtää opetuksen kannalta välttämätöntä tietoa toiselle asteelle.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman eli HOJKSin laatiminen. HOJKS laaditaan yhdessä opiskelijan, alaikäisen opiskelijan huoltajan, opettajien ja/tai opiskelijahuoltoryhmän kanssa ennen 20.9. tai 20.1. HOJKSiin kirjataan muun muassa erityisopetuksen peruste. HOJKS on työväline, jonka avulla pyritään sovittamaan tuen tarve ja yksilölliset tukitoimet.

HOJKSin toteutumisen seuranta ja päivittäminen. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan oppimista ja tukitoimia seurataan säännöllisesti. Tukitoimia muutetaan tarvittaessa. HOJKS puretaan, mikäli erityisen tuen tarve päättyy.

Opiskelijan tarvitsema tuki oppilaitoksessa sekä työssäoppimisjaksoilla. Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laadittavaan HOJKSiin kirjataan muun muassa opiskelijalle tarjottavat erityiset opetus- ja ohjauspalvelut sekä tukitoimet. Koulutuksessa huolehditaan tarpeellisten tukitoimien järjestämisestä opiskelijoille. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimisjakson toteuttamisessa huomioidaan opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja vahvuudet. Opiskelijan työssäoppimisjakson suorittamista tuetaan muun muassa antamalla opiskelijalle normaalia enemmän tukea ja ohjausta. Työssäoppimispaikka valitaan huolellisesti opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Mahdollinen arvioinnin mukauttaminen. Ammatillisessa koulutuksessa on mahdollisuus tarvittaessa [mukauttaa arviointia](#). Perusopetuksessa tästä käytetään nimitystä yksilöllistäminen. Mukautus voidaan tehdä yhden tai useamman opintokokonaisuuden tavoitteiden osalta tai koko opetuksen tasolla. Mukauttamiseen tarvitaan opiskelijan itsensä sekä (alaikäisen opiskelijan) huoltajan suostumus. Opiskelijalle selvitetään aina, mitä mukauttaminen tarkoittaa esimerkiksi jatko-opintojen kannalta. Mukauttaminen voi vaikuttaa siihen, millaisen todistuksen opiskelija voi saada opintojen jälkeen.

Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö. Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö alkaa jo ennen opintojen alkamista. Tarkoituksena on, että yhteistyö jatkuu läpi opintojen, kun on kyse alaikäisestä opiskelijasta. Huoltajat voivat tavata osan Pirkanmaan alueen ammatillisten oppilaitosten opetus- ja ohjaushenkilöstöstä jatko-opintoihin liittyvässä **huoltajien infoillassa, joka järjestetään yleensä marraskuussa**. Huoltajat saavat kutsun koulujen kautta. Huoltajien infoillassa on tarjolla tietoa jatko-opintomahdollisuuksista ja opintoihin hakeutumisesta. Huoltajien on mahdollista tavata ammatillisten oppilaitosten henkilökuntaa myös ammatillisissa oppilaitoksissa järjestettävissä vanhempainilloissa/kotiväenilloissa. Lisäksi yhteyttä pidetään ryhmänohjaajan ja tarvittaessa myös opiskelijahuoltoryhmän kanssa.

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN ERITYISOPETUKSEN PERUSTEET

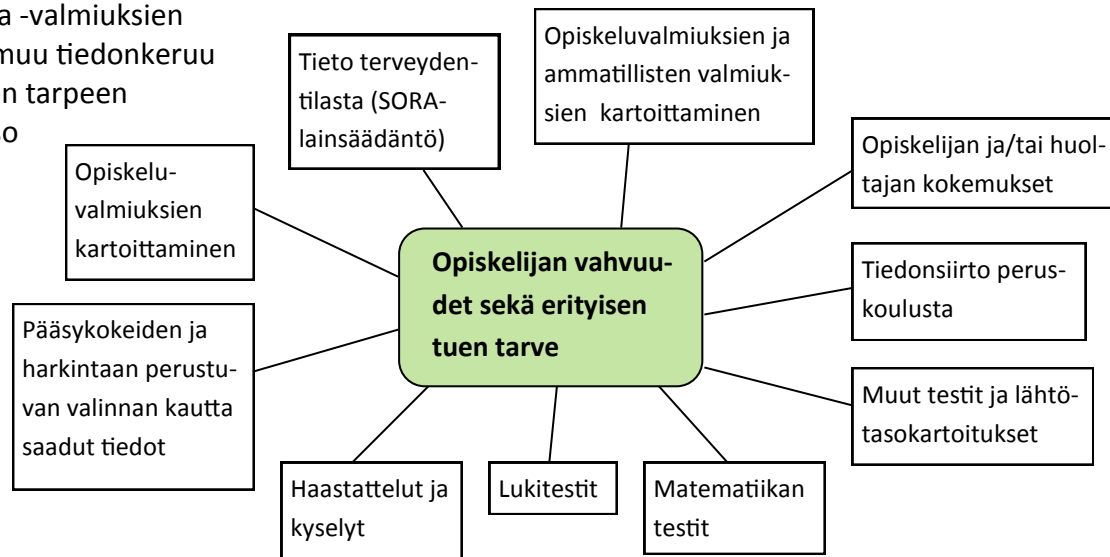
Laissa ammatillisesta koulutuksesta (630/98 19 a §; muutos 20.3.2015/246) määritellään erityisopetuksen peruste seuraavasti:

Oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Erityisopetuksella tarkoitetaan opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä.

Oppimisvaikeuksien ja -valmiuksien kartoittaminen sekä muu tiedonkeruu auttavat erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa (katso Kuvio).

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ensisijainen erityisen tuen peruste kirjataan Tilastokeskuksen luokittelua varten. Myös HOJKSiin merkitään opiskelijan erityisopetuksen peruste. Erityisopetuksen perustetta käytetään työvälineenä opetusta ja tukea suunniteltaessa, mutta tuen määrittelyyn vaikuttavat monet muutkin tiedot. Lievät vammat eivät ole erityisopetuksen peruste vaan kuuluvat tukiopetuksen piiriin.

Seuraavalla sivulla on lueteltuna ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen perusteet (12 kohtaa).

Kuvio: Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

**AMMATILLISEN KOULUTUKSEN
ERITYISOPETUSTILASTOISSA KÄYTETTÄVÄT
ERITYISOPETUKSEN PERUSTEET**

01. hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet (esim. AD/HD tai ADD)
  02. kielelliset vaikeudet (esim. vaikea lukiongelma, dysfasia, dysleksia)
  03. vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt (esim. sosiaalinen sopeutumattomuus)
  04. lievä kehityksen viivästyminen (opiskelijalla laajoja oppimisvaikeuksia)
  05. vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma
  06. psyykkiset pitkäaikaissairaudet (mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutujat)
  07. fyysiset pitkäaikaissairaudet (kuten allergia, astma, diabetes, epilepsia, syöpä)
  08. autismiin tai Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet
  09. liikkumisen ja motorisen toimintojen vaikeus (tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus)
  10. kuulovamma
  11. näkövamma
  12. muu syy, joka edellyttää erityisopetusta.
- Muu syy voi tarkoittaa esimerkiksi elämänhallintaan liittyviä pulmia.

OPISKELUSUUNNITELMAN JA ERITYISEN TUEN KIRJAAMINEN

Kaikille opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma eli HOPS. Opinnissaan erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan myös kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS.

HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA (HOPS)

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on opiskelijan kehityssuunnitelma, joka pohjautuu opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin ja tukee urasuunnittelua ja itsearviointia. Opiskelija ja opettaja(t) laativat yhteistyössä suunnitelman, jonka lähtökohtana ovat opetussuunnitelman tavoitteet sekä opiskelijan omat tavoitteet.

Opiskelijan sitoutuminen suunnitelman toteuttamiseen on tärkeää.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa määritellään muun muassa oppimisen tavoitteet, opintojen suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus, opintojen arviointi sekä opiskelijan vahvuudet.

Eryistä tukea tarvitsevan opiskelijan HOJKSin laadinta pohjautuu

HOPSiin. HOJKS on osa HOPSia.

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA (HOJKS)

HOJKSiin kirjataan opiskelijalle tarjottavan erityisen tuen peruste. HOJKS on työväline, jonka avulla pyritään sovittamaan tuen tarve ja yksilölliset tukitoimet.

HOJKS sisältää seuraavat asiat:

- Suoritettava tutkinto ja sen laajuus
- Opetuksessa noudatettavat tutkinnon perusteet
- Henkilökohtainen opetussuunnitelma
- Opiskelijalle tarjottavat erityiset opetus-, ohjaus- ja opiskelijahuolto- palvelut ja tukitoimet vastuhenkilöineen
- Erityisopetuksen perusteet

HOJKS laaditaan yhteistyössä opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa, aikaisemman koulun edustajien sekä opettajien ja opiskelijahuollon asiantuntijoiden kanssa. Opiskelija on oikeutettu saamaan HOJKSiin kirjattua tukea ja palveluita opintojensa aikana.

ERITYISOPETUS TOISEN ASTEEN AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Erityisopetusjärjestelyjen avulla pyritään turvaamaan mahdollisuus ammatilliseen koulutukseen kaikille, joilla on vaikeuksia selviytyä ammatillisista opinnoista ilman erityisiä opetusjärjestelyjä tai opiskelijahuoltopalveluja. Toisen asteen ammatilliseen koulutukseen voivat hakea sekä nuoret että aikuiset opiskelijat. Erityisopetusta voidaan antaa kaikissa perustutkintoihin johtavissa koulutuksissa. Koulutus voidaan järjestää joko yleisessä ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammatillisessa erityisoppilaitoksessa.

ERITYISOPETUS YLEISISSÄ AMMATILISSISSA OPPILAITOKSISSA

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ammatillinen koulutus järjestetään ensisijaisesti ammatillisissa oppilaitoksissa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa (=integroitu erityisopetus). Tarvittaessa tutkintotavoitteista koulutusta voidaan järjestää myös pienryhmissä. Opetukseen haetaan pääsääntöisesti yhteishaun kautta. Osaan perustutkintotavoitteisista pienryhmistä haetaan kuitenkin erillishaun kautta. Lisäksi osassa ammatillisista oppilaitoksissa järjestetään perustutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi myös ammatilliseen perustutkintoon valmentavaa koulutusta (VALMA).

Pirkanmaalla toimii kolme ammatillista erityisoppilaitosta:
Aitoon koulutuskeskus, Ammattiopisto Luovi ja Kiipulan ammattiopisto.

Kaikki Suomen ammatilliset erityisammattioppilaitokset löytyvät osoitteesta: www.ameo.fi

ERITYISOPETUS AMMATILISSISSA ERITYISOPPILAITOKSISSA

[Ammatillisten erityisoppilaitosten](#) tehtävänä on huolehtia vaikeavammaisten ja runsaasti tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten ammatillisesta koulutuksesta sekä valmentavan koulutuksen järjestämisestä (VALMA ja TELMA). Lisäksi ne tarjoavat erityisopetuksen palveluja ja osaamista muille oppilaitoksille.

Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa voi opiskella tutkintotavoitteisessa koulutuksessa ja valmentavassa koulutuksessa. Oppilaitokset eivät ole mukana yhteishaussa, vaan niihin on erillinen haku yhteishaun jälkeen. Lisätietoja saa suoraan oppilaitoksista. Ammatillisiin erityisoppilaitoksiin on mahdollista mennä tutustumaan.

Ammatillisten erityisoppilaitosten tukipalvelut ovat laajemmat kuin yleisissä oppilaitoksissa. Tukipalvelut ovat oppilaitoksen kirjoilla olevien opiskelijoiden lisäksi myös yleisten oppilaitosten erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden saatavilla asiantuntijapalveluina. Oppilaitoksista saa tietoa myös erilaisista apuvälineistä, jotka mahdollistavat vammaisen opiskelijan opiskelun ja työn.

OPISKELU AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

1. AMMATILLINEN PERUSTUTKINTO

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon samassa ryhmässä muiden opiskelijoiden kanssa tai pienryhmässä. Koulutusmuodosta riippumatta erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Alla kerrotaan lyhyesti molemmista ryhmävaihtoehdoista:

A. Ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa (integroitu erityisopetus)

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ensisijaisia opiskelupaikkoja ovat tavalliset ammatilliset oppilaitokset. Erityisopetusta toteutetaan ensisijaisesti integroituna erityisopetuksena, mikä tarkoittaa, että opiskelija opiskelee pääsääntöisesti samassa ryhmässä muiden opiskelijoiden kanssa. Tarvittaessa opetusta eriytetään pienempiin ryhmiin. Koulutuksessa huolehditaan tarpeellisten tukitoimien järjestämisestä opiskelijoille. Koulutusta suunniteltaessa ja toteutettaessa huomioidaan opiskelijoiden yksilöllinen tuen tarve ja yksilölliset tavoitteet, oppimisvalmiudet sekä elämäntilanne.

B. Pienryhmissä yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa tai ammatillisissa erityisoppilaitoksissa

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija voi suorittaa tutkinnon myös opiskelemalla pienryhmässä. Pienryhmiä on sekä yleisissä ammattioppilaitoksissa että ammatillisissa erityisoppilaitoksissa.

Pienryhmien järjestämistavat:

- 1) Uusi ryhmä aloittaa vuosittain
- 2) Ryhmässä on opinnoissaan eri vaiheissa olevia opiskelijoita; syksyllä aloituspaikkoja keväällä valmistuneiden verran
- 3) Uusi ryhmä alkaa joka kolmas vuosi
- 4) Uusi ryhmä muodostetaan tarvittaessa

2. VALMENTAVA KOULUTUS

On olemassa kaksi erilaista valmentavaa koulutusta:

- **Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) ja**
- **Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA)**

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen sekä Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä, opiskeluaika on pääosin yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjän päätöksellä voi Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman perusteella kestää enintään 3 vuotta.

AMMATILLISEEN PERUSKOULUTUKSEEN VALMENTAVA KOULUTUS

- VALMA

Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutumiseen ja vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Koulutus on tarkoitettu ensisijassa vailla toisen asteen tutkintoa oleville perusopetuksen päättäneille nuorille. Valmentavasta koulutuksesta voi siirtyä suorittamaan ammatillista koulutusta joko ammatillisena peruskoulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena, jos opiskelijan valmiudet riittävät ja koulutuksen järjestäjällä on vapaita aloituspaikkoja.

www.ammattipolku.fi/koulutustarjonta/valma

TYÖHÖN JA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN VALMENTAVA KOULUTUS

- TELMA

Koulutuksen tavoitteena on antaa sairauden ja vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta työhön ja mahdollisimman itsenäiseen suoriutumiseen elämässä.

Tarkoitus on, että opiskelija löytää työn ja toimeentulon, asumisen, vapaa-ajan ja kuntoutumisen osalta ratkaisun hyvään ja itsenäiseen elämään. Koulutus toteutetaan aina erityisopetuksena ja opiskelijalle laaditaan HOJKS.

www.ammattipolku.fi/koulutustarjonta/telma

ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Opetuksen tukitoimet suunnitellaan yksilöllisesti erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Erityisopetuksen tavoitteena on saavuttaa ammatillinen pätevyys, joka mahdollistaa työllistymisen.

Erityisopetuksessa käytettäviä menetelmiä voivat olla ryhmätilanteisiin, henkilökohtaiseen ohjaukseen sekä työssäoppimiseen liittyvät menetelmät. Tukitoimia ja tukimuotoja on olemassa erilaisia. Tukea on saatavilla kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa ja ryhmissä. Ammatillisten erityisoppilaitosten tukipalvelut ovat laajemmat kuin yleisissä oppilaitoksissa.

Mahdollisia tukikeinoja:

- **Integroitu erityisopetus.** Erityistä tukea tarvitseva opiskelija opiskelee yleisessä ammattioppilaitoksessa yleisopetuksen ryhmässä, jossa häntä tuetaan yksilöllisesti mahdollisuuksien mukaan.
- **"Oppimispaikat".** Tarvittaessa opiskelijan on mahdollista suorittaa (keskeytyneitä) opintoja tuetusti. Henkilökohtaisen- ja pienryhmäohjauksen

tarkoituksena on tukea opiskelijaa suorittamaan hylätyt tai puuttuvat arvosanat ja opiskella yksilöllisesti niitä aineita, joissa hänellä on vaikeuksia.

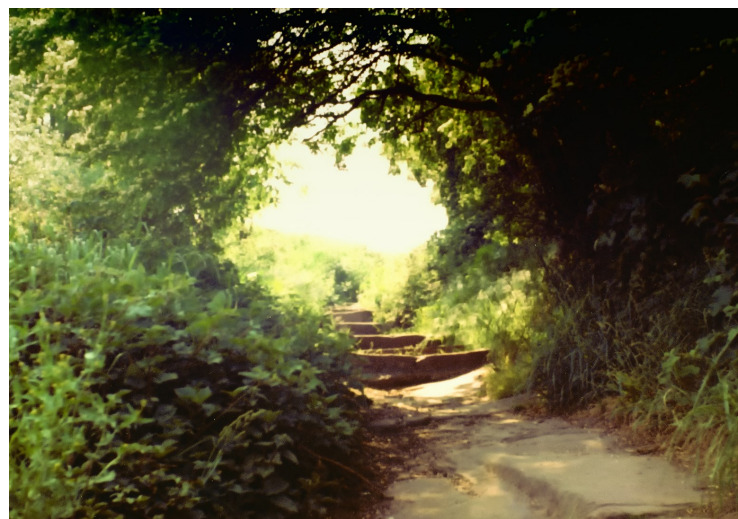
- **Samanaikaisopetus.** Luokassa on kaksi opettajaa, joista toinen voi auttaa tukea tarvitsevia opiskelijoita tehtävien tekemisessä.
- **Pienryhmäopetus.** Pienryhmissä opiskelu voi olla työvaltaista. Pienryhmä opetus voi olla myös rinnakkaisopetusta. Tällöin opetus tapahtuu samalla materiaalilla kuin muiden opiskelijoiden opetus, mutta eri tilassa.
- **Ohjaajien tuki.** Ohjaajat voivat toimia esimerkiksi luokassa opettajan rinnalla ja pienryhmän ohjaajana. Ohjaaja voi myös ohjata ja tukea opiskelijan oppimista henkilökohtaisesti.
- **Opetusmateriaali.** Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetusmateriaali voi tarvittaessa olla selkokielistä eli helposti luettavaa ja ymmärrettävää tai esimerkiksi puhuttua tai kuvallista.

(jatkuu...)

- **Eriyttäminen.** Opettaja pyrkii ottamaan huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimisedellytykset. Oppimiseen ja opetukseen käytettävää aikaa sekä opetettavan aineksen laajuutta voidaan vaihdella. Myös opetusmenetelmät ja/tai materiaalit voivat olla eriytettyjä. Opetuksessa voidaan esimerkiksi hyödyntää konkreettisia havaintovälineitä, suppeampia sisältöjä, helpompia tehtäviä ja selkeämpiä materiaaleja. Lisäksi oppimisympäristöä voi muokata joustavasti.
- **Mukauttaminen.** Mukautetussa arvioinnissa opiskelijan osaaminen ei täytä T1-tason (tyydyttävä) kriteereitä. Arviointi voidaan mukauttaa, mikäli opiskelija ei tuesta huolimatta saavuta T1-tasoa. Tällöin laaditaan mukautetut kriteerit ja määritellään yksilölliset tavoitteet.
- **Erityistä tukea tarvitsevan työssäoppiminen.** Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimista tukevia menetelmiä ovat muun muassa yksilöllinen työssäoppimisen ohjaus ja yksilölliset järjestelyt kuten lisätty työssäoppiminen. Opettaja antaa työpaikan

edustajalle riittävästi tietoa opiskelijan tarvitsemasta tuesta. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimispaikan valinnalla on erityisen suuri merkitys.

- **Osaamisen osoittaminen (ja arviointi).** Erityistä tukea tarvitsevalla opiskelijalla on oltava erilaisia mahdollisuuksia näyttää osaamisensa. Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia arviointimenetelmiä. Erilaisia arviointimenetelmiä voivat olla muun muassa suulliset kokeet, oppimispäiväkirjat, esitelmät ja portfoliot.

TOIMIJOITA TOISELLA ASTEELLA

Oppilaitosyhteisön koko henkilökunta osallistuu erityisopetukseen sekä erityisen tuen tarjoamiseen. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija voi saada tukea monelta oppilaitoksen henkilökuntaan kuulavalta. Eri oppilaitoksissa saattaa olla eri nimisiä toimijoita.

Ryhmänohjaaja/Luokanvalvoja. Ryhmänohjaaja/luokanvalvoja ottaa opiskelijat vastaan opintojen alkaessa. Hän tukee ryhmänsä opiskelijoiden opintojen suunnittelua ja toteuttamisesta. Ryhmänohjaaja/luokanvalvoja kokoaa tietoa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tunnistamiseksi. Hän osallistuu myös HOJKSin laadintaan ja pitää yhteyttä huoltajiin. Ryhmänohjaaja/luokanvalvoja on opiskelijan lähin tukihenkilö opiskeluun liittyvissä asioissa. Hän seuraa opiskelijan opintojen etenemistä.

Opettajat. Opettajat kirjaavat HOJKSiin oman opetettavan aineensa toteutustavan ja ottavat huomioon opiskelijan yksilöllisen tuen tarpeen opetuksessaan.

Erityisopettaja. Erityisopettaja voi toimia joko ryhmän (pienryhmät) opettajana tai toisena opettajana luokassa. Erityisopettaja tukee ja konsultoi opettajia erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden asioissa. Erityisopettajat huolehtivat erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden yksilöllisestä ohjauksesta ja opetuksesta.

Ohjaaja (ammattillinen ohjaaja, opintoavustaja) Ohjaaja ohjaa ja tukee erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita heidän opinnoissaan

joko henkilökohtaisesti tai ryhmässä. Ohjaaja tekee yhteistyötä huoltajien, ryhmänohjaajien ja opiskelijahuoltoryhmän kanssa.

Kuraattori. Kuraattori on osa opiskelijahuoltoryhmää. Kuraattori toimii psyykkisten ja sosiaalisten ongelmatilanteiden asiantuntijana. Kuraattori myös vastaa opiskelijan hyvinvoinnin turvaamisesta sekä elämänhallinnan tukemisesta muuttuvissa elämäntilanteissa.

Opinto-ohjaaja. Opinto-ohjaaja ohjaa opiskelussa, ammatillisessa suuntautumisessa sekä oman elämän hallinnassa. Erityistä tukea tarvitsevalla opiskelijalla (samoin kuin muillakin opiskelijoilla) on oikeus saada opinto-ohjausta koko opintojensa ajan.

Lukiopettaja. Osassa oppilaitoksista on nimetty äidinkielen erityisopettaja, joka järjestää lukitukea. Lukiopettaja esimerkiksi tekee lukitestejä ja antaa lukilausuntoja. Oppilaitoksissa, joissa ei ole erikseen lukiopettajaa, erityisopettajat huolehtivat samoista tehtävistä kuin lukiopettaja.

Terveydenhoitaja. Terveydenhoitaja vastaa opiskelijoiden terveydenhoitoon liittyvistä asioista.

Opiskeluhoitoryhmä vastaa opiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Tavoitteena on opiskeluun liittyvien ongelmien ennaltaehkäisy sekä turvallisen opiskeluympäristön luominen.

TOISEN ASTEEN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TARJONTAA PIRKANMAALLA

Tarjonta löytyy osoitteesta
www.ammattipolku.fi/koulutustarjonta
ja sinne päivitetään vuosittain tiedot tulevista koulutuksista.

PIRKANMAAN AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN KOORDINAATIOKESKUS

Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen (PAEK)

toiminnan tavoitteena on tasapuolisen koulutuksen ja joustavien opintopolkujen toteutuminen Pirkanmaalla.

Ota yhteyttä tai vieraile sivulla www.ammattipolku.fi, kun tarvitset tietoa alla oleviin asioihin liittyen:

- Koulutustarjonta Pirkanmaalla
- Koulutukseen hakeminen
- Opiskelijan tuki
- Työllistymisen tuki

Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen **kotisivut** löytyvät osoitteesta:

www.ammattipolku.fi

Yhteydenotot ja yhteystiedot:

www.ammattipolku.fi/ota-yhteytta

PIRKANMAAN AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN
KOORDINAATIOKESKUKSEN YLLÄPITÄJÄT JA KUMPPANIT:

Kiipulan
ammattiopisto

